

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

«Педагогика» кафедрасының 60 жылдығына арналған «ЗАМАНАУИ
ҚОҒАМ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ» тақырыбындағы
халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының
ЖИНАҒЫ

22-сәуір, 2022 ж.

СБОРНИК

материалов Международной научно-практической конференции
посвященной 60-летию кафедры «Педагогика» на тему: «СОВРЕМЕННОЕ
ОБЩЕСТВО И ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ»

22-апреля, 2022 г.

COLLECTION

of materials International scientific and practical conference dedicated to the 60th
anniversary of the department «Pedagogy» on the topic: «MODERN SOCIETY AND
PEDAGOGICAL EDUCATION»

22-April, 2022 y.

Нұр-Сұлтан, 2022

ӘОЖ 37.0

КБЖ 74.00

II 23

Редакция алқасы:

Д.Қамзабек - фил.ғ.д., профессор, Басқарма мүшесі - әлеуметтік-мәдени даму жөніндегі проректор, **Б.Ж.Сомжүрек** - «Әлеуметтік ғылымдар» факультетінің деканы, **М.П.Асылбекова** - «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.к., профессор м.а.; **Р.К.Төлеубекова** - п.ғ.д., профессор; **Қ.Қ.Шалғынбаева** - п.ғ.д., профессор; **Г.Қ.Длиббетова** -п.ғ.д., профессор; **Б.П.Сейтқазы** - п.ғ.д., профессор; **Қ.Т.Атемова** - п.ғ.д., профессор; **Г.К.Шолпанқұлова** - п.ғ.к., профессор м.а., **Г.Т.Уразбаева** -п.ғ.д., профессор м.а.; **С.С.Байсарина** -п.ғ.к., доцент; **Байменова Б.С.** - п.ғ.к., доцент; **Ботабаева Ә.Е.** - п.ғ.к., доцент; **Т.С.Сламбекова** - п.ғ.к., профессор м.а.; **Н.П.Албытова** - п.ғ.к., профессор м.а.; **Балтабаева Ж.Б.** - магистр.

ISBN 978-601-337-659-2

Жинақта Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, «Педагогика» кафедрасының 60 жылдығына арналған «**ЗАМАНАУИ ҚОҒАМ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ**» тақырыбындағы Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының Пленарлық мәжілісінде және «Білім беру мегатрендтері және олардың педагогтің кәсіби құзыреттілігін дамытуға әсері», «Қазақстандық педагогика болашақтың педагогтарын даярлаудың негізі ретінде», «Педагогикалық іс-әрекеттегі коллаборация бірыңғай білім беру кеңістігін дамыту ресурсы ретінде» деп аталатын секция жұмыстары бойынша тыңдалған баяндамалар қамтылды. -821бет.

ОӘЖ 37.0
КБЖ 74.00

ISBN978-601-337-659-2

4. Дьяченко А.А. Актуальные вопросы виктимологической профилактики преступлений в области половых преступлений // Виктимологические проблемы борьбы с преступностью. Иркутск: 2018. 46 с.
5. Зиновьева Н.О., Михайлова Н.Ф. Психология и психотерапия насилия. Ребенок в кризисной ситуации. СПб.: Питер, 2013. 207 с.
6. Кудрявцев И.А., Сафуанов Ф.С., Тхостов А.Ш., Савина О.Ф. Структурно-иерархическая организация самооценки у аномальных (психопатических) личностей в кризисной ситуации. Мысль: Вопросы психологии, №3. 2011. 57-67 с.
7. Луковцева З. В. Сексуальное насилие. // Насилие и социальные изменения. №1. Под ред. Пискаловой М. А., Синельникова А. А. М.: 2000. 34 с.
8. Мамайчук И.И. Экспертиза личности в судебно-следственной практике. Учебное пособие. СПб.: Питер. 2012. 76с.
9. Мельникова Э.В. Дети и подростки – жертвы негативных явлений. М.: 2015. 156 с.
10. Морозова Н.Б. Психические расстройства и их роль в виктимном поведении детей и подростков. М.: Просвещение. 2013. 227 с.
11. Мудрик А.В. Введение в социальную педагогику. Пенза, 2014. 308 с.
12. Насилие и социальные изменения./ Под. ред. М.Пискаловой, А.Синельникова. М., 2000. 34с.

КӘСІБИ ӨЗІН-ӨЗІ АНЫҚТАУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Муталиева Ардак Шагаевна, п.ғ.к., доцент
Қабдығали Жұлдыз Асхатқызы, магистрант
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
kabdygali.zhuldyz@mail.ru

Аннотация. В статье анализируются психолого-педагогические аспекты выбора будущей профессии среди старшеклассников, для чего рассматривались особенности профориентационного тренинга как поддержки профессиональной ориентации на современном этапе. Современные старшеклассники, выбирая будущие профессии и их будущее, рассматривают свои навыки и возможности благодаря эффективному профессиональному ориентированию и психологическому сопровождению студентов.

Ключевые слова: тренинг, профориентационная работа, выбор будущей профессии, старшеклассники, психологическое сопровождение.

Abstract. The article analyzes the psychological and pedagogical aspects of choosing a future profession among high school students, for which the features of career guidance training as support for professional guidance at the current stage were considered. Modern high school students, choosing future professions and their future, consider their skills and opportunities thanks to effective professional guidance and psychological support of students.

Key words: training, career guidance work, choice of future profession, high school students, psychological support.

Болашақта ел тұтқасын ұстайтын азаматтардың болашақ мамандығын анықтауға бағыт-бағдар беру - бүгінгі күн тәртібінде тұрған маңызды мәселердің бірі. ҚР Президентінің Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауында «әр оқушының білімі мен қабілеті деңгейінің тиімділігін бағалаудың біртұтас жүйесін жасау керек» деп көрсетілген. Бұл мәселе Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі ретінде көрсетілген. Оны шешуге мектеп психологының қосатын үлесі өте үлкен. Өйткені жеке тұлғаның барлық қабілеттері мен мүмкіндіктерін ашып, оларды салауатты өмір салтына үйретіп, қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру үшін жоғары

сынып оқушыларының психологиялық даму ерекшеліктерін ескере отырып, олардың болашақ мамандығын саналы түрде таңдап алуына психолог көмек көрсетуі керек.

Қазіргі экономикалық және саяси жағдай жеке тұлғаның психофизиологиялық сипаттамаларына көбірек талап қояды.

Жоғары сынып оқушылары арасында болашақ мамандықты таңдау мәселесі әсіресе өткір сезіледі. Бұл кезде кәсіби бағдар беру жүйесі жоғары қарқында жұмыс жүргізілуі тиіс. Мысалы, ата-аналармен, кәсіби мамандармен: оқу орындары, денсаулық сақтау қызметкерлері, психологтар, мамандар, кәсіпорындар, мекемелер т.б кездесу кештері, сұхбат алаңы өткізіледі.

Әлеуметтік сауалнамалар көрсеткендей, кәсіптік бағдарлау жұмысына кедергі келтіретін көптеген мәселелер мыналар болып табылады: кәсіби өзін-өзі анықтау мақсаттарының белгісіздігі, қоғамда жалпы қабылданған өмірлік бағдарлардың болмауы, кәсіби жетістік, кәсіптік бағдарлау ғылымының, сабақтас ғылымдар мен білім салаларының нашар өзара әрекеттесуі, кәсіптік бағдарлау жұмысы үшін оқу орындары үшін бөлінген мамандардың болмауы, оқушылардың ата-аналарымен жеткіліксіз жұмыс, олардың орташа назары, әртүрлі әлеуметтік мекемелердегі кәсіптік бағдарлау бойынша сапасыз консультациялар.

Әрі қарай оқытудың дұрыс профилін таңдау жоғары сыныптарға көшу кезінде қабылдауы керек ең маңызды шешім болып табылады. Өкінішке орай, көптеген оқушылар өздерінің қабілеттері, бейімділіктері, қызығушылықтары туралы нақты түсінікке ие емес, бұл болашақ кәсіптік білім алу үшін профильді таңдау кезінде әрдайым ескерілмейді.

Осыған байланысты жеке тұлғаның кәсіби ниетінің дамуын немесе іске асырылуын анықтайтын негізгі факторлардың бүкіл жүйесін терең білуге негізделген жастармен және жоғары сынып оқушылармен мақсатты кәсіптік бағдарлау жұмысын жүзеге асыруға ерекше назар аудару қажет.

Өмірдің белгілі бір кезеңінде әр адам маңызды шешімдердің бірін жасауы керек: білім беру саласын анықтап, мамандық таңдау. Тәжірибе көрсеткендей, көптеген адамдарға әртүрлі себептермен мансаптық жолды таңдау қиын. Бұл себептер адамның жасына және жағдайына байланысты айтарлықтай ерекшеленеді.

Кәсіптік бағдарлау немесе мамандық таңдау - бұл адамның белгілі бір кәсіби қызмет түрлеріне бейімділігі мен қабілеттерін анықтау, мамандық таңдауда барлық жастағы адамдарға көмек көрсету бойынша кәсіби іс-шаралар мен іс-шаралар кешені (ақпараттандыру, кеңес беру, кәсіби бейімделу, психологиялық қолдау және т.б.).

Жоғары сынып оқушыларымен кәсіби бағдар беру жұмысында құндылыққа бағытталған аспект маңызды.

Оқытушылардың міндеті тек қазіргі заманғы кәсіп туралы түсінік беру ғана емес, мамандықтардың үлкен әлемінде бағдарлануға көмектесу, орта арнайы немесе жоғары оқу орнын таңдау, сонымен қатар "бедел" ұғымы өте шартты екенін түсіндіру қажет: ол қарым-қатынас шеңберіне байланысты (әр түрлі деңгейдегі адамдардың пікірі бойынша) өмір сүру деңгейі әртүрлі болады және бұл уақыт өте келе тез өзгереді.

Жоғары сынып оқушыларының кәсіптік бағдар беру процесі кәсіби өзін-өзі анықтау процесімен тығыз байланысты. Бұл жеке таңдау нысаны, ол іздеу, мамандық алу процесін білдіреді. Өзін-өзі анықтау жеке мүмкіндіктерді талдау және дағдыларды кәсіби талаптармен байланыстыру процесінде жүзеге асырылады.

Қазіргі уақытта кәсіби өзін-өзі анықтауды түсіну адамның өмірлік өзін-өзі анықтауымен байланысты мәселелерді ескереді және жеке әлеуметтік ортаның әсерін де, белсенді позицияны да қамтиды. Нарықтық экономика жағдайында мамандық таңдау еркіндігі, сондай-ақ қызметкердің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету проблемасы өткір болып тұр [1].

Оқушылардың өзін-өзі анықтауы адамның кәсіби қызметке жеке көзқарасын қалыптастыру процесі, сонымен қатар әлеуметтік-кәсіби және жеке қажеттіліктерін үйлестіру арқылы жеткізу ретінде түсіндіріледі.

Жоғары сынып оқушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауы-бұл өмірдің бір бөлігі, өзін-өзі анықтау, өйткені ол таңдалған мамандықтағы әлеуметтік топтың бөлігі, өмір салты. Хронологиялық тұрғыдан алғанда, таңдалған мамандық кезеңі басқа адамның өмірін анықтайтын жауапты шешімдер қабылдаумен сипатталатын барлық жасөспірімдер мен жасөспірімдермен сәйкес келеді: өмірде өз орнын табу, өмірдің мағынасын анықтау, дүниетаным құру, өмірлік жағдай жасау. Бұл орта мектеп оқушыларының әлеуметтік мәртебесінің негізінде өзін-өзі анықтау қажеттілігіне байланысты. Кәсіби сәйкестілікке көптеген факторлар әсер етеді: әлеуметтік - экономикалық жағдайлар, тұлғааралық қатынастар, кәсіби команда, кәсіби даму, Жас, кәсіби дағдарыс және т.б. алайда, ақпараттың үлкен ағымы көбінесе мұғалімге таңдаған мамандығына көмектесіп қана қоймайды, сонымен бірге шатасу, белгісіздік жағдайын тудырады. Мұндай жағдайда кәсіби өзін-өзі анықтау процесінің тиімділігін анықтайтын жағдайларды да анықтау қажет.

Болашақ кәсіби қызметтегі жоғары сынып оқушыларын анықтау жеке өзін-өзі анықтау формаларының бірі болып табылады және мамандық алу, сонымен қатар мамандық іздеу, мамандық талаптарымен салыстырғанда жеке дағдылар мен дағдыларды талдау процесімен сипатталады.

Психологтардың айтуынша, он бес жасында жоғары сынып оқушысына мамандық таңдау өте қиын [6]. Көбінесе кәсіби ниеттер бұлыңғыр, кәсіби бағытталған армандар, сонымен қатар жүзеге асыру мүмкін емес романтикалық ұмтылыстар болып табылады [5]. Жалпы орта білім алатын орта мектеп оқушылары өздерін жайлы сезінеді. Мектеп бітірген кезде қиял-ғажайып, қиял-ғажайып мамандықтардың оқушылары әлі де шынайы нұсқаны таңдайды. Жоғары сыныптағы оқушылар өмірдегі жетістік, ең алдымен, кәсіби қызметті дұрыс таңдауға байланысты екенін түсінеді.

Қабілеттерін, дағдыларын, беделін, кәсіби, әлеуметтік-экономикалық мәртебесін бағалау барысында жоғары сынып оқушылары кәсіптік білім алу арқылы анықталады.

Жоғары сынып оқушылары үшін оқу-кәсіби өзін-өзі анықтау кәсіби білім беру және кәсіби дайындық тәсілдерін саналы түрде таңдау болып табылады деп қорытынды жасауға болады [3].

Кәсіби өзін - өзі анықтау социологиялық (қоғам жеке тұлғаның міндеттерін анықтайды), әлеуметтік-психологиялық (жеке кезең-кезеңмен шешім қабылдау және қоғамның қажеттіліктері мен жеке қалауын үйлестіру), сараланған психологиялық (өмірдің жеке құрылымы) сияқты әртүрлі тәсілдерге ие.

Жоғары сынып оқушыларының өз қабілеттеріне, мамандық таңдаумен байланысты қызығушылықтарына назар аудару 5-7 сыныптарда жүреді, кәсіби сананың қалыптасуы 8-9 сыныптарда болады.

Жоғары сынып оқушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауы еңбек саласына жеке қарым-қатынасты дамытуды, сондай-ақ өзін-өзі тану, үйлестіру және кәсіби ішкі қажеттіліктерді дамытуды қамтиды.

Жоғары сынып оқушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауы отбасында, мемлекетте немесе мемлекеттік құрылымда (кәсіптер, оқу орындары, қосымша білім беру мекемелері, жұмыспен қамту қызметтері) маңызды рөл атқарады.

Орта мектепте тиімді кәсіптік бағдарлау жұмысын ұйымдастыру үшін мұғалімдер мен психологтар жас ерекшеліктерін ескеруі, жеке психологиялық сипаттамаларды есепке алуы, жеке тұлғаның кәсіби қалыптасуын зерттеу, қалыптастыру, дамыту және түзету, жеке тұлғаның кәсіби дамуының бағдарлық өрісін құру, кәсіби өзін - өзі нығайту, өзін-өзі бағалауды қолдау, жедел көмек көрсету маңызды қолдау, кәсіби өзін-өзі сақтау технологиясын және басқа да бірқатар қағидаларды игеруге көмектесу. Мәселен, педагог кейбір жағдайларда оқушыларға болашақ мамандығын таңдауда теориялық көмек көрсетіп қана қоймай, мүмкіндігінше одан әрі жұмысқа орналасуға да көмек көрсетуі керек.

Болашақ мамандықты дұрыс таңдау үшін жоғары сынып оқушылары белгілі бір кәсіп түріне сәйкес өздерінің психологиялық ерекшеліктерін, бейімділіктерін, қызығушылықтарын, өзін-өзі бағалаудың, өмірдің өзін-өзі реттеу қабілетінің болуын, кәсіби

маңызды құзыреттіліктерді дамытуды ескеруі керек – өмірлік және кәсіби өзін-өзі анықтаудың ситуациялық мәселелерін шешудегі кейбір алгоритмдерді білу, түсіну, өзін-өзі анықтауға психологиялық-педагогикалық қолдауды қолдануға дайын болу, мамандық таңдау кезінде объективті және субъективті факторлар мен жағдайларды ескеруі аса маңызды болып табылады.

Әдебиеттер

1. Долматович, В.А. Профессиональное самоопределение и психолого-педагогическое сопровождение допрофильной подготовки профильного обучения [Электронный ресурс] / В.А. Долматович [Электронный ресурс]: [сайт]. – URL: <https://docviewer.yandex.ru/view/12378101> (Дата обращения: 05.09.20). – Загл. с экрана. – Яз. Рус.

2. Минюрова, С. Психология саморазвития человека в профессии: [монография] / С.А. Минюрова. – Москва: Компания Спутник+, 2008. – 295 с.

3. Мотивы выбора профессии [Электронный ресурс]: [сайт]. – URL: <http://test.spb-psychology.ru/index.php/article/91-career-guidance/247-motivy-vybora-professii> (обращение: 24.09.20). – Загл. с экрана. – Яз. рус.

4. Тренинг по профориентации «Знакомство с миром профессий» 9-11 класс [Электронный ресурс]: [сайт]. – URL: <https://doc4web.ru/pedagogika/trening-po-proforientacii-znakomstvo-s-mirom-professiy-klass.html> (Дата обращения: 24.09.20). – Загл. с экрана. – Яз. рус.

5. Фролова С.В. Психологические особенности профессионального самоопределения старшеклассников: дисс..к.псих.н. – Москва, 2009. / <http://www.disscat.com/content> (дата обращения: 23.09.20).

ОТБАСЫ ЖАС ҰРПАҚТЫ ӘЛЕУМЕТТЕНДІРУДІҢ ИНСТИТУТЫ

Муталиева Ардақ Шағаевна

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті

e-mail: mutalieva.ardak@mail.ru

Сейдәлі Гүлбибі Уәлішерқызы

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті

7М01802 - «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану»

мамандығының 2 курс магистранты

e-mail: gulbibi_99@bk.ru

Аннотация. Семья с раннего периода истории человечества рассматривает большую часть среди систем социализации. В настоящее время является единственным институтом, который приобщает детей к социальным ценностям и ролям, несмотря на многочисленные трудности в сравнении с другими институтами общества. В настоящее время необходимо думать о будущем и прошлом молодежи, формировать их правильные ориентиры на жизнь, проявлять доброту, ответственность за то, что они будущие ветераны, их самообразование, современное образование - это главный принцип сегодняшнего дня. В окружающей среде, в школах, вузах и кружках внешкольных культурных учреждений необходимо следить за тем, чтобы молодежь носила свой педагогический характер, получала потребности в потоке информации, сохраняла ценности национальной культуры, развивалась в духовном направлении - с упорством, вежливостью, нравственностью, эстетическим вкусом, с одинаково чистой, во всех отношениях искусственной и умной.

Ключевые слова: семья, институт, брак, общество, молодое поколение.